Aīda Krūze
Dr. paed., Latvijas Universitātes
Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes profesore

Augusts Tentelis – izglītības ministrs

Izglītības ministra amatā A. Tentelis bijis divas reizes: no 1928. gada 24. janvāra līdz 30. novembrim; no 1935. gada 11. jūlija līdz 1938. gada 22. augustam.[1] Ministru maiņa arī toreiz bija bieža parādība, bet Augusts Tentelis ir palicis vēsturē kā tolaik otrs ilggadīgākais ministrs aiz Edmunda Ziemeļa.

A. Tenteļa kā izglītības ministra darbība ir saistīta ar diviem aspektiem – izglītības politikas vadība un atstātais pedagoģiskais mantojums. Kā ikvienas personības, arī viņa dzīvesdarbībā iezīmējas konkrēta laikmeta sociālās un politiskās nianses, kas ietekmējušas viņa uzskatus, pārliecību un rīcību, tāpēc vēstures liecībās rodam atšķirīgus, pat pretējus viņa kā ministra darbības raksturojumus. Taču svarīgi, ka no izglītības vadības, pedagoģijas teorijas un prakses viedokļa Tenteļa darbība un pedagoģiskajos rakstos sastopamās atziņas atspoguļo tā laika izglītības politiku un pedagoģisko domu. Viņa veikumam ir paliekoša vieta pedagoģijas vēsturē, jo tas palīdz izprast sarežģīto, bieži pretrunīgo izglītības un pedagoģijas zinātnes attīstības ceļu Latvijā.

1920.–1930. gadu izglītības dokumenti un publikācijas presē liecina gan par sekmīgu pedagoģisko un organizatorisko darbību izglītības vadībā, gan par oponentu izteiktu asu kritiku.

Kur meklējama atslēga Augusta Tenteļa mērķtiecīgajai darbībai un panākumiem? Laikabiedri to saskatījuši jau viņa bērnībā Vidrižos, kur veidojusies A. Tenteļa personība, viņa stingrais un nosvērtais raksturs. Daži laikabiedru izteikumi:

"Lauku dzīves vienkāršība un Vidzemes dabas mērenība nevarēja neatstāt savu ietekmi arī uz šai vidē augošo cilvēku: dziļš miers, nosvērtība, liela vienkāršība, apgarota un labsirdīga humora pilna izteiksme bagātīgi atmirdz mūsu iecienītā vēsturnieka katrā darbībā, kustībā un vārdos." (M. Stepermanis)

"Jau bērnībā cieši saaug ar zemi. Un kas saaug ar zemi un tās kopējiem, tas saaug ar latviešu tautu un no tās nešķiras." (T. Zeids)

".. latviešu dzimtas reliģiskā atmosfēra ieaudzināja kristīgu tikumisku raksturu un nostiprināja to visam mūžam." (L. Adamovičs)

---

[1] Izglītības ministra Augusta Tenteļa dienesta gaitas apraksts. LVVA, 1307. f., 3. apr., 50. l., 38. lp.

Pirmo reizi ministra amatā

Kad A. Tentelis kļuva par ministru, viņam jau bija ievērojama pieredze izglītības darbā un pedagoģijā. Teorētiskās zināšanas bija iegūtas, mācoties Valkas-Valmieras skolotāju seminārā un studējot Pēterburgas Universitātē. Savukārt pedagoģiskā darba pieredze uzkrājās skolotāja darba gaitās, docētāja darbībā Pēterburgas Universitātē, bet galvenokārt mācībspēka, dekāna, prorektora un rektora amatā Latvijas Universitātē. Būtiska nozīme A. Tenteļa darbībā bijusi arī vēstures un pedagoģijas zinātņu integrācijai, kas atspoguļojas rakstos par vēstures mācīšanu skolās un tās nozīmi audzināšanā. Šīs atziņas izkristalizējušās daudzu gadu laikā vēl pirms stāšanās ministra amatā pirmo reizi, jo profesora darbs Latvijas Universitātē ilgus gadus sekmīgi tika apvienots ar vēstures mācību grāmatu recenzēšanu, vēstures skolotāju kursu vadīšanu, stundu apmeklējumiem, mācību programmu izstrādi skolām.

Viens no pirmajiem ministra A. Tenteļa parakstītajiem rīkojumiem ir "Pārgrozījumi aizrādījumos par hospitēšanas iekārtu pamatskolās 1927./28. mācības gadā" (1928. gada 9. februārī), ar kuru tika atcelta ministra Raiņa ieviestā obligātā stundu hospitēšana: "Hospitēšana turpmāk skolotājiem neobligatoriska, bet, ja viņa notiek uz pašu skolotāju iniciatīves pamata, tad tā ļoti ieteicama."[2]

1928. gada 8. martā Tentelis kā K. Barona prēmiju komisijas priekšsēdētājs parakstīja lēmumu par Krišjāņa Barona prēmijām 1928. gadā. Astoņu prēmijas laureātu vidū ir zinātnieki, kuru pētījumi veltīti kultūras un izglītības problēmām: profesors J. Plāķis (par grāmatu "Kursenieku valoda", Ls 1000), docents L. Bērziņš (par rakstiem "Latviešu tautas dzejas nozares" un "Latviešu tautas dzeja Stendera un Herdera laikmetā", Ls 750), docents L. Adamovičs (par grāmatām "Dzimtenes Baznīcas vēsture", "Kārlis Muelenbachs" un "Skolu lietas Latvijā 1919. līdz 1927. g.", Ls 750), *Dr. phil.* J. Zēvers (par rakstiem "Karš kultūras vēstures gaismā", "Jura Manceļa Vademecum", "Latviešu skola kultūras vēstures apgaismojumā", Ls 500). Kopējais prēmiju apjoms – 5000 latu.[3]

Ministrija pievērsās arī audzināšanas jautājumiem, publicējot "sēnalu un neķītrību literatūras sarakstus", ieteikumus organizēt lekcijas par alkohola kaitīgumu un priekšlasījumus par veselības kopšanu.

Tika pārkārtoti vispārizglītojošo vidusskolu mācību plāni, izvirzīta prasība, ka katram vidējās mācību iestādes tipam, bet it īpaši klasiskajai un reālģimnāzijai jābūt savam noteiktam raksturam. 1928. gadā apstiprinātajos mācību plānos saglabājās klasiskās ģimnāzijas tips, tika atjaunota reālģimnāzija, bet ģimnāzijai, kurai 1925. gada plānos bija divi novirzieni, tika pievienots trešais novirziens – ar vienu jauno valodu un praktiskas dabas mācību priekšmetiem. 1928. gadā

---

[2] Likumi un rīkojumi. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts,* Nr. 2, 1928, febr., 221. lpp. (turpmāk – IMM)

[3] Likumi un rīkojumi. *IMM,* Nr. 3, 1928, marts, 347. lpp.

pieņemtajos ģimnāziju mācību plānos pieauga humanitārās izglītības īpatsvars. Par to liecina latīņu valodas un jauno valodu stundu skaita pieaugums.

Izglītības ministrija pievērsa uzmanību skolotāju kvalifikācijas paaugstināšanai, uzdodot inspektoriem un skolu valdēm organizēt pamatskolas skolotāju tiesību iegūšanu, kursus dažādos mācību priekšmetos, kā arī divu mēnešu kursus kurlmēmo skolu un palīgskolu skolotājiem.

Pirmo reizi pildot ministra pienākumus, A. Tentelim nācās izvērtēt izglītības jomā paveikto Latvijas valsts desmit pastāvēšanas gados. Tam veltīts viņa raksts "Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā". Daži izvilkumi, kas atklāj gan gandarījumu par paveikto, gan arī vēl veicamo:

"1918. gada 18. novembrī Latvija bija tapusi. Paldies tiem ārkārtīgi drošsirdīgiem vīriem, kas uzdrošinājās spert šo vēsturisko soli! Latvieši no citu politikas objekta bija kļuvuši par politikas subjektu. Viņiem bija jāuzsāk sava latviešu politika; to viņi arī darīja, kā nu varēja un mācēja. Šai latviešu politikā tautas izglītība nedrīkstēja atrasties beidzamajā vietā, jo latvietim izglītība bijusi vienmēr dārga manta, to liecina tie desmiti tūkstoši skolēnu dažāda tipa vidusskolās un 8000 studentu augstskolās. Jaunas valsts dibinātāji un vadītāji arī labi zināja, ka neatkarīgas, brīvas valsts un patstāvīgas politikas attīstībā ļoti liela loma piekrīt izglītībai un audzināšanai.

Tālab arī tika nodibināta atsevišķa Izglītības ministrija tikai izglītības un audzināšanas lietu pārzināšanai un vadīšanai. Ko viņa viena otrā nozarē panākusi, par to sniedz dažas ziņas šis Izglītības Ministrijas Mēnešraksta 10 gadu jubilejas numurs. Daudzo un dažādo iestāžu gan īsie pārskati dos nelielu ieskatu valsts gara dzīvē. Gan bieži viņi ir sausi skaitļu kopojumi, bet šais skaitļos jāiedziļinās, jāmēģina restaurēt tā īstenība, ko viņi reprezentē, – un mūs pārsteigs tas milzīgais darba kvantums, kas 8 miera gados veikts. [..]

Arī materiālā ziņā mūsu skola ir stipri zēlusi. Visās Latvijas malās paceļas skaistas un plašas skolu ēkas, gan valdības, gan pašvaldību celtas. Valdība sevišķu vērību piegriezusi šai ziņā Latgalei. Arvienu vairāk izzūd vecās, maz piemērotas skolu telpas, lai dotu vietu īstām gaismas pilīm. Uz laukiem pie skolām rodas arī daudz maz piemēroti internāti. Protams, ka tas stipri atvieglo skolas darbu, dara to bērniem patīkamāku. Lai zināšanu piesavināšanos veicinātu, tad skolas daudz gādā par mācības līdzekļiem, gan vairāk no valsts puses [..] Vēl skolotāji žēlojas par savu stāvokli. Saka, ka pamatskola vēl pienācīgi nesagatavo vidusskolai, vidusskola vēl nedod labi sagatavotus audzēkņus augstskolām, vēl mums trūkst pirmsskolas, vēl nav izveidotas un ieviestas papildskolas, vēl nav pietiekošs zemāko arodniecības skolu tīkls. Pārmet, ka vēl nav pietiekoši labi sagatavoti savam atbildīgajam darbam skolotāji utt. Pareizi, tas tā ir un vēl kādu laiku būs, bet vienreiz mēs šos trūkumus novērsīsim, ceru, ka netālā nākotnē novērsīsim. [..]

[..] neskatīsimies uz priekšu vien, neiziesim tikai no tīras teorijas, bet mācīsimies arī no pagātnes piedzīvojumiem un pieredzējumiem, mācīsimies arī no nodarītām kļūdām un vienmēr prasīsim pēc reālām vajadzībām.

Beidzot griežos pie visiem izglītības darbiniekiem, pateikdamies par to svēto, dziļo un lielo darbu latviešu tautas izglītības laukā. Uzaicinu visus turpināt šo darbu tikpat pašaizliedzīgi, neatlaidīgi un krietni. Mūsu Latvijai to vajaga, un viņa pratīs to novērtēt un arī atmaksāt. Ar to mēs radīsim savu kultūru un attaisnosim savu vietu citu tautu starpā."[4]

A. Tenteļa pārkārtojumus ministrijā un izglītības laukā 1928. gadā asi kritizējusi Latvijas Skolotāju savienība (LSS), kas bija no ārvalstīm pārņemto reformpedagoģijas ideju atbalstītāja, skolotāju–mēģinātāju kustības (1923–1934) organizētāja, t. s. "jaunās skolas" veidotāja. LSS biedri (J. Greste, P. Kūla, K. Dēķens, A. Āre, L. Taivāns u. c.) laikrakstā "Mūsu Nākotne" 1928. gadā sevišķi kritizējuši atsevišķu ministrijas struktūru (Vispārīgo lietu pārvaldes, Skolu virsvaldes, 2. tautskolu direktora biedra posteņa) likvidēšanu un izglītības darbinieku (K. Melnalkšņa, R. Liepiņa, L. Taivāna, Ģ. Odiņa u. c.) atbrīvošanu no darba, kas it kā darīta "lietderības un taupības dēļ"[5]: ".. neredzam ne mazākās pedagoģiskās lietderības .., bet gan pedagoģiski neattaisnojamu, nepārdomātu soli"[6]. Citējot A. Tenteļa izteikumu "Brīvajā Zemē", ka "daudzu gadu simteņu par labu atzītie mācības paņēmieni tika izmesti no mūsu skolām", žurnālā "Mūsu Nākotne" vaicāts: "Un kādi slavējami mācības paņēmieni tad ir izmesti no mūsu skolām? [..] mums te darīšana ar politiku, noteiktu un skaidru politiku."[7]

Reorganizācija ministrijā bijusi iekļauta arī 2. Saeimas 9. sesijas sēžu darba kārtībā 1928. gada maijā. Ministru prezidenta uzdevumā un valdības vārdā A. Tentelis atbild uz pieprasījumu un skaidro situāciju. Runājot par atlaistajiem darbiniekiem un struktūras izmaiņām, viņš norāda, ka tā "notikusi aiz lietderības, kā arī budžeta ietaupījumu nolūkā".[8] Savukārt sociāldemokrātu pārstāvji (K. Dēķens, J. Rainis) uzskata, ka "pārorganizēšana izglītības ministrijā nav bijusi likumīga [..] Lietas kodols ir tāds, ka ministrijā ir virzienu maiņa, un viņa šo jauno virzienu gribēja izvest un kā līdzekli izvēlējās ierēdņu maiņu".[9]

Sevišķi tiek aizstāvēts Krišs Melnalksnis, kura darbību Rainis novērtē īpaši augstu: "Melnalksnis ir tas, kas noorganizēja mūsu tautskolu, kas lika pamatu visai mūsu skolai [..] Melnalksnis ielika demokrātisku garu mūsu tautskolā."[10]

1928. gada beigās apskatā "Skolu dzīves hronika" raksturoti ministra A. Tenteļa pēdējie rīkojumi, norādot, ka tie "izdoti ar vienīgo nolūku – dzīt no skolas laukā progresīvu garu". Turpat kritizēts likuma grozījums par

---

[4] **Tentelis, A.** Desmit gadu izglītības darbā. *IMM,* Nr. 11, 1928, nov., 369.–371. lpp.

[5] "Tīrīšana" Izglītības ministrijā. *Mūsu Nākotne,* Nr. 8, 1928, 234.–237. sl.

[6] **Liepa, M.** Kurp grib mūs vest prof. A. Tentelis un tie spēki, kas stāv aiz viņa? *Mūsu Nākotne,* Nr. 15, 1928, 434. sl.

[7] "Tīrīšana" Izglītības ministrijā. *Mūsu Nākotne,* Nr. 8, 1928, 236. sl.

[8] LR II Saeimas IX sesijas 6. sēde 1928. gada 15. maijā. *Stenogramma,* 162. lpp.

[9] LR II Saeimas IX sesijas 7. sēde 1928. gada 16. maijā. *Stenogramma,* 235. lpp.

[10] LR II Saeimas IX sesijas 7. sēde 1928. gada 16. maijā. *Stenogramma,* 235.–236. lpp.

divējādām beigu apliecībām pamatskolās, kas daļai skolēnu nedos tiesības iestāties vidusskolā, skolotāju atlaišanas kārtība sakarā ar skolēnu skaita samazināšanos utt.[11]

Vēstures avoti liecina, ka Rainis, būdams izglītības ministrs pirms A. Tenteļa, centies atbalstīt skolotāju–mēģinātāju darbību, ārvalstu pedagoģiskās pieredzes ieviešanu skolās, skolēnu darbību aktivizējošu metožu ieviešanu, bet A. Tentelis bijis konservatīvāks – viņš nav atbalstījis skolas reformu komisijas darbu. A. Tenteļa vēlāko gadu pedagoģiskajos rakstos sastopam ne vienu vien ideju, kas bija populāra skolotāju–mēģinātāju darbībā, taču 1928. gadā pretēji viedokļi izriet no atšķirībām politiskajos uzskatos, kas bija par pamatu izmaiņām arī ministrijas darbinieku vidū.

Otro reizi ministra amatā

Otro reizi ministra postenī A. Tentelis bija trīs gadus, tāpēc daudz lielāks ir parakstīto likumu un rīkojumu skaits, daudz vairāk aktivitāšu izglītības laukā. Arī uzkrātā pieredze ievērojama – A. Tentelis ir bijis Filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns, divas reizes – LU rektors, vienu gadu arī izglītības ministrs.

Lai stimulētu zinātnisko darbību Universitātē, 1935. gada 12. septembrī parakstīts "Likums par Latvijas universitātes Zinātniskās pētniecības fondu",[12] kurā līdzekļi tika ieskaitīti no valsts budžeta, no universitātes speciāliem līdzekļiem, no Kultūras fonda un no privātiem dāvinājumiem. Paredzēts, ka fondu pārvalda universitātes padomes iecelta komiteja, kuras priekšsēdētājs ir rektors, šī komiteja arī piešķir līdzekļus pētniecībai. Norādīts, ka fonda līdzekļi piešķirami vienīgi zinātniskās pētniecības vajadzībām – aparātu un materiālu iegādei, arhīvu pētīšanai, ekspedīciju rīkošanai un tamlīdzīgi.

Uzsākot 1935./1936. mācību gadu, tiek izdoti rīkojumi par ģimnāziju, komercskolu, pamatskolu, jauktu tautību un mazākumtautību stundu plāniem, noteikumi par skolotāju darba normām un atalgojumu.

1935. gada 24. septembrī Ministru prezidents K. Ulmanis un izglītības ministrs A. Tentelis parakstīja "Skolotāju institūta likumu".[13] Likumā noteikts, ka Skolotāju institūti ir sešklasīgi; institūta pirmajā klasē uzņem audzēkņus, kas uzrāda liecību par pamatskolas pilna kursa beigšanu ar tiesībām iestāties vidusskolā pēc papildu pārbaudījuma veikšanas Izglītības ministrijas noteiktos pamatskolas priekšmetos. Ja reflektantu ir vairāk nekā brīvu vietu, jānotur "sacensības pārbaudījumi". Pārbaudot un uzņemot audzēkņus, jāgriež vērība ne vien uz zināšanām, bet arī uz spējām un līdzšinējās skolas atsauksmēm.

---

[11] A. Tenteļa pēdējie rīkojumi. *Mūsu Nākotne,* Nr. 21, 1928, 658.–660. sl.

[12] Likums par Latvijas Universitātes Zinātniskās pētniecības fondu. *IMM,* Nr. 9, 1935, sept., 262.–263. lpp.

[13] Skolotāju institūta likums. *IMM,* Nr. 10, 1935, okt., 420.–425. lpp.

Augstākā institūcija Skolotāju institūtos ir pedagoģiskā konference, kas
"1) apspriež audzināšanas un mācīšanas jautājumus un atsevišķu darbinieku pienākumus audzināšanā un mācīšanā;
2) uzņem skolēnus, apspriež un novērtē skolēnu darbus un uzvešanos, lemj par viņu pārcelšanu uz nākošo klasi un par liecību un apliecību izsniegšanu viņiem, kā arī izslēdz parastiem paidagoģiskiem līdzekļiem nelabojamus skolēnus;
3) piešķir skolēniem stipendijas un balvas, ja par to piešķiršanu nepastāv īpaši noteikumi, un izlemj jautājumus par skolēnu atsvabināšanu no skolas naudas pēc Izglītības ministrijas dotiem norādījumiem;
4) apspriež un izlemj citus skolas dzīves jautājumus, kas paredzēti Izglītības ministrijas instrukcijās un rīkojumos."[14]

Sekojot K. Ulmaņa nostādnei par Latvijas vēstures pētīšanu, tika veikti arī organizatoriski pasākumi. Nozīmīga bija Latvijas vēstures institūta izveidošana. "Likums par Latvijas vēstures institūtu"[15] noteica, ka "institūts pakļauts tieši izglītības ministram", tātad A. Tentelis kļuva par pirmo Latvijas vēstures institūta direktoru. Institūta darbība aptver: 1) latviešu senvēsturi, 2) latviešu vecāko vēsturi, 3) latviešu jaunāko vēsturi un 4) vispārīgo vēsturi.

Jāpiezīmē, ka dibināšanas aktā iekļauta ideja par zinātņu akadēmijas kā zinātniskā centra veidošanu: "Nodibinoties Latvijas zinātņu akadēmijai, vēstures institūts pāriet tanī kā viņas pirmā sastāvdaļa."[16]

1936. gada 26. novembrī par godu A. Tenteļa 60. dzimšanas dienai ar Ministru kabineta lēmumu Latvijas vēstures institūta sastāvā tiek nodibināts vēstures pētīšanas fonds – "Profesora A. Tenteļa fonds". Šim fondam no valsts kases līdzekļiem atvēlēti Ls 10 000.[17]

Izglītības ministrijas galvenos uzdevumus un veikumus ministrs Tentelis analizējis runā radiofonā 1936. gada 1. oktobrī. Savu runu viņš nosauc "Skolas darbu sākot" un uzsver mācību nozīmīgumu, un salīdzina mācību gada sākumu ar stāšanos darbā. Ar izpratni viņš runā par skolotāja atbildīgo darbu: "Nevar vairs pēc pabeigtām stundām ievilkties kā kurmis alā un gaidīt rītdienu, vēl jāgādā par skolēnu audzināšanu, vēl sabiedriskie darbi gaida, vēl ārpusskolas izglītība, vēl mazpulks, citas skolēnu organizācijas. Uz skolotāju skatās uzmanīgas acis, un par viņa darbu spriež valdības iestādes, sabiedrība. Tiešām nav viegli. Tā nu reiz cilvēka dzīvē ir, ka visiem jāstrādā, nerimstoši jāstrādā, apzinoties, ka tikai ar darbu nāk darba prieks un darba enerģija."[18]

---

[14] Skolotāju institūta likums. *IMM,* Nr. 10, 1935, okt., 424. lpp.

[15] Likums par Latvijas vēstures institūtu. *IMM,* Nr. 1, 1936, janv., 110. lpp.

[16] Turpat, 110. lpp.

[17] Prof. A. Tenteļa vēstures pētīšanas fonds. *IMM,* Nr. 12, 1936, dec., 752. lpp.

[18] Izglītības ministra Dr. A. Tenteļa runa radiofonā š. g. 1. oktobrī. *IMM,* Nr. 10, 1936, okt., 382. lpp.

Runājot par iepriekšējā mācību gadā paveikto, A. Tentelis ieskicē galvenos uzdevumus jaunajā mācību gadā: "Izglītības ministrija sākusi lielāku vērību piegriezt skolnieku veselības un higiēnisko apstākļu uzlabošanai [..] Lai skolotāji jo vairāk iepazītos ar higiēnas prasībām, tad skolotāju institūtu programmās pavairotas skolas higiēnas stundas [..] Skolēnu veselībai un fiziskai audzināšanai nāks par labu arī vingrošanas stundu skaita palielināšana par 1 stundu nedēļā visās pamatskolas klasēs. Pārstrādātas un jau apstiprinātas ir dažas pamatskolu programmas, kā: latviešu valodā, ticības mācībā ev.-luterticīgiem, dabas mācībā un lauksaimniecībā. Programmu viela samazināta, vienkāršota, vairāk piemērota bērnu vecumam un saprašanai, it īpaši dabas mācībā. Ministrija cer, ka ar šiem grozījumiem būs dota iespēja dziļāk iespiesties mācāmā vielā, un bērnu zināšanas kļūs noteiktākas, kā arī labāk varēs sasniegt audzināšanas mērķus. Minoritāšu skolās Latvijas vēsture un Latvijas ģeogrāfija jāmāca 4., 5. un 6. klasē latviešu valodā. Bez tam ministrija, gribēdama izbeigt pārāk raibo galvas segu veidus un krāsas, ir atļāvusi zēniem pamatskolās nēsāt melnas drēbes galvas segu ar vienu sidrabotu aukliņu uz apmales, bet meitenēm — aizsardžu cepuru veida melnu samta galvas segu ar vienu sidrabotu aukliņu uz apmales [..]

Ģimnāzijas izglītību esam raudzījuši pacelt arī ar to, ka ir atvērtas pie dažām sagatavošanas klases, tā ka acumirklī ir 15 latviešu valsts ģimnāzijas un 7 privātas ģimnāzijas ar sagatavošanas klasēm [..] Arī vidusskolu programmu pārstrādāšana uzsākta un pārstrādātas ev.-lut. ticības mācības un latviešu valodas programma. Beidzamā vielas saīsināšanā un pārkārtošanā ievērots vairāk audzināšanas princips: proti, lai klasē mācītu to, kas noder audzēkņa rakstura, gribas spēka, valstiska, latviska gara disciplīnēšanai un stiprināšanai. Mums vajaga pozitīvus raksturus ar stingru, noteiktu pasaules uzskatu, vīrus, kas zina un saprot, ko viņi dara, un kas spēj savus ideālus realizēt [..]

Pārstrādāti arī tehnikumu un zemāko arodskolu mācību plāni, pēdējās palielinot praktisko darbnīcu stundu skaitu uz teorētisko stundu rēķina. Tāpat tehnikumiem izstrādātas jaunas programmas, kamēr zemāko arodskolu programmu pārstrādāšana uzsākta. Vairāk pārgrozību noticis skolotāju institūtos, kur arī uzsākta programmu pārstrādāšana un manāmi pārstrādāts mācību plāns, piegriežot sevišķu izmanību nākamo skolotāju uzdevumiem [..]

Lielu uzmanību kopā ar Kultūras fonda domi Izglītības ministrija piegriezusi šai budžeta gadā mākslas un kultūras lietām [..]

Mīļie skolotāji un kollēgas, nekad neaizmirstiet, ka pirmo liecību par skolas darbību nodod skolas ārējais izskats un iekšējā iekārta, tīrība un kārtība, un tad nāk tikai mācīšanas un audzināšanas liecības. Beigās jāpiemin, ka Izglītības ministrija kļuvusi par divi iestādēm bagātāka, proti, nodibināts Latvijas vēstures institūts un Latviešu valodas krātuve, kuras izveidojoties nesīs svētību mūsu tautai [..]

Aizrādīšu, ka vēl liels vairums mūsu skolu mitinās pavisam neciešamās telpās un ka nepieciešams celt jaunus, piemērotus skolas namus vai esošos pamatīgi

pārbūvēt un paplašināt, neraugoties uz to, ka beidzamos 2 gados jau ļoti daudz darīts tai ziņā [..]

Ir cenzētas vairāk kā 1000 dažādu skolas grāmatu visdažādākiem mācības priekšmetiem [..] Līdz ar cenzēšanu un grāmatu vērtēšanu sasniegta ļoti manāma grāmatu palētināšanās un ārējā izskata uzlabošanās."[19]

Izglītības ministra A. Tenteļa runas un rakstus izglītības jautājumos caurvij Kārļa Ulmaņa cildināšana, pozitīvas nozīmes piešķiršana 1934. gada 15. maija notikumiem, kas ienesuši "jaunu garu", taču tajos atrodamas arī atziņas, kuras, attiecinātas uz skolotāju un viņa pedagoģisko darbību, kļūst par pedagoģiskām vērtībām un kurām ir paliekoša vieta Latvijas pedagoģijas vēsturē. Savukārt atsauces un norādes uz vadoņa aicinājumiem un rīcību varētu būt izskaidrojamas ar līdzīgiem uzskatiem par latviskas Latvijas veidošanu, taupības režīma ievērošanu un savas zemes mīlestības jūtu audzināšanu.

Ne velti pēc A. Tenteļa lūguma atbrīvot viņu no ministra amata K. Ulmanis raksta: "Rīgā, 1938. g. 23. augustā. Augsti godāts profesora kungs, ar dziļu nožēlošanu saņēmu Jūsu lūgumu atbrīvot Jūs no izglītības ministra amata, kuru nepārtraukti izpildījāt vairāk kā trīs gadus.

Jūs, kas no līdzšinējiem izglītības ministriem esiet visilgāki atradušies šai atbildības pilnajā postenī, esiet ielikuši savā plašajā darbā lielu mīlestību, sparu un lietpratību. [..] Jūsu ierosinošie un gaišā patriotisma apgarotie aicinājumi mūsu jaunatnei atraduši spraigu atbalstu mūsu tautas visplašāko aprindu sirdīs un stiprinājuši latviskās Latvijas jaunos gara un mākslas dzīves pamatus.

Jūsu gaišais zinātnieka skats, skaidri pārredzēdams mūsu tautas pagātni, labāki kā daudzi citi redz latviešu tautas nākotni, viņas mērķus un uzdevumus.

Tādēļ es ar drošu paļāvību varēju Jums nodot mūsu kultūras lietu vadību un svarīgo jaunās paaudzes audzināšanu. Tagad, kad Jūs atstājiet grūto un atbildības pilno ministra amatu, lai nodotos pilnīgi zinātnei, atļaujiet man, ļoti godātais profesora kungs, izteikt Jums savu dziļi izjusto pateicību par sekmīgi veikto darbu. [..]

Novēlu Jums, augsti godātais profesora kungs, vislabākos panākumus Jūsu turpmākās dzīves gaitās.

Ar patiesu cieņu Valsts un Ministru prezidents."[20]

---

[19] Izglītības ministra Dr. A. Tenteļa runa radiofonā š. g. 1. oktobrī. *IMM,* Nr. 10, 1936, okt., 381.–387. lpp.

[20] Izglītības ministra Augusta Tenteļa dienesta gaitas apraksts. LVVA, 1307. f., 3. apr., 50. l.,26.–27. lp.

Pedagoģiskais mantojums

Personības attīstību, personības dzīvesdarbību var pētīt un izprast tikai konkrēta laikmeta, konkrētas kultūras kontekstā. Šāda pieeja ļauj objektīvāk izvērtēt arī Augusta Tenteļa pedagoģisko devumu. Viņa pedagoģisko rakstu un publicēto runu analīze ļauj izdalīt trīs jomas, kurām Tentelis visvairāk pievērsies. Tās ir atziņas par skolotāja lomu skolā un sabiedrībā, audzināšanas problēmām, vēstures mācīšanu skolā.

- **Skolotāja misija**

"Skolotājam taču uzticēta mūsu jaunatnes audzināšana, t. i. visaugstākais pienākums sabiedrības un valsts dzīvē. Mūsu tauta taču būs tāda, kādu mūsu skolotāji to izaudzinās [..] Viņš arī paliek dabīgais tautas dzīves vadītājs, audzināšanas spēka un virziena noteicējs,"[21] raksta A. Tentelis rakstā "Skolas tēvs". Šo domu viņš uzsvēris arī, uzrunājot skolotājus 1936. gadā, un norādījis, ka galvenais skolotāja uzdevums ir kalpošana lielākajām vērtībām: valstij, tautai, ideāliem.[22] A. Tentelis uzskata, ka no skolotāja atkarīga skolas vide, kas savukārt ietekmē skolēnus:

"Kāds skolotājs un kāds gars skolā valda, redzams jau skolai piebraucot. Kur jauki izkopti celiņi, stādījumi, kur tīrība ārpusē, kur skolas ēkas labi koptas, tur skolēnu gars arī jautrs un priecīgs."[23]

Daudzos rakstos rodamas atziņas par izglītības kvalitāti, kas, pēc A. Tenteļa domām, atkarīga galvenokārt no skolotāja metodiskās sagatavotības: ".. katram skolotājam ir jācenšas rast paņēmienu, metodes, kā vislabāk mācāmo vielu pasniegt skolēniem, kā skolēni visvieglāk un visātrāk piesavinātos to, kas jāmācās."[24]

Pozitīvi jāvērtē ministra aicinājumi nodarboties ar pašizglītību, nemitīgu pašpilnveidošanos, solot arī Izglītības ministrijas atbalstu šajā jomā: "Bet arī labam metodu zinātājam un piemērotājam vajaga savas zināšanas atsvaidzināt un pārbaudīt, un nekautrēties to darīt. Skolas darbs ir dzīvs darbs un prasa pastāvīgu uz priekšu iešanu."[25]

Ministra Tenteļa rakstu un runu izpēte liecina, ka viņš bijis ne tikai vēsturnieks un labs organizators, bet viņam nav bijuši sveši arī pedagoģijas un psiholoģijas pamati: ".. jums [domāti skolotāji – *aut.*] bērna dvēsele smalki jāpazīst, viņa īstenībā nav balta lapa, kuru jūs paņemat un rakstāt, kas patīkās. Tikai labs pratējs var visu, ko grib, rakstīt, bet arī tad, ja to dara ar mīlošu sirdi,

---

[21] **Tentelis, A.** Skolas tēvs. *Sējējs,* Nr. 1, 1938, janv., 16.–17. lpp.

[22] **Tentelis, A.** Uzruna skolotājiem. *Sējējs,* Nr. 7, 1936, jūl., 692. lpp.

[23] Turpat, 694. lpp.

[24] Turpat, 693. lpp.

[25] **Tentelis, A.** Uzruna skolotājiem. *Sējējs,* Nr. 7, 1936, jūl., 693. lpp.

taisnīgu prātu, mierīgu, uzmanīgu garu, ar lielu taktu un dziļu pārdomu; tikai labs pratējs, kas ieguvis autoritāti, bērnu pilnu uzticību, paļāvību un mīlestību. Tas nav viegli un prasa no skolotāja bezgala daudz pacietības, uzmanības un pūļu."[26]

A. Tentelis bieži pateicas skolotājiem, uzmundrina viņus, atzīst, ka skolotāji strādā krietni, taču vienlaikus norāda: "Arī tiem, kas labi strādā, nebūs par ļaunu, ja viņi lieku reizi pārdomās par savu darbu, par saviem paņēmieniem un atcerēsies savus labos un nepietiekošos rezultātus. Skolas darbs jau ir komplicēts, ļoti komplicēts, tālab gan neviens nevarēs teikt, ka viņš jau sasniedzis pilnību, ka viņam nava vairs nekas darāms, nekur nekas vairs papildināms, ka nava vairs ko mācīties. Paidagoģijas vēsture rāda jau tūkstošgadīgas pūles skolas darbu organizēšanā, bet vai šis darbs nobeigts?"[27]

Ministrs vairākkārt atgādinājis skolotājiem parauga nozīmi audzināšanā – skolotājam jābūt paraugam sabiedrībā – un arī norādījis, kā iegūt autoritāti un cieņu bērnu, vecāku un sabiedrības acīs: "Katra nesaticība, naids jūsu starpā nepaliks tikai skolotāju istabā, tas izies ātri vien pa klasēm, teciņus izskries pa skolas durvīm, un ķerat tad viņu ciet! Ar kādām acīm tad jūs stāsaties bērnu priekšā? Kā jūs attaisnosiet sevi? Kā jūs prasīsiet disciplīnu, ja paši to nebūsit ievērojuši? Lai jūsu darbs skolā būtu bagātīgi svētīts, tad neaizmirstat, ka arī ārpus skolas, bez skolas bērniem vēl ir daudzas acis un daudzas sirdis, kas uz jums raugās un jūs gaidīt gaida, un kur jūs varat daudz laba darīt. Tas ir sabiedrībā."[28]

Atceroties pagātni, A. Tentelis sirsnīgi runā par "skolas tēvu". Šim tematam veltīts raksts mēnešrakstā "Sējējs". Ieskatam – daži izvilkumi: "Kādā uzrunā skolotājiem man nācās ar labu vārdu atminēties un ieteikt jauniem skolotājiem tos skolu vadītājus, kurus daudzās Latvijas skolās, it īpaši uz laukiem, sauc par "skolas tēviem", bieži vien pieliekot klāt jauko vārdiņu – mūsu. Ar šādu apzīmējumu izteic zināmu lepnumu un augstāko vērtējumu, kādu vien var pielikt lauku cilvēki lauku skolotājam. Pilsētnieki turas attālāk no skolotājiem, viņiem bieži pietiek ar skolotāja vārdu, tikai reti minot skolas tēvu. Mūsu dienās vārds – skolas tēvs – daudz mazāk dzirdams. [..]

Skolas tēvs tomēr bija kaut kas vairāk, nekā skolas kungs vai skolotāja kungs. Viņu tiešām turēja kā tēvu, viņu mīlēja, mīlēja bērni, mīlēja bijušie skolnieki, mīlēja pieaugušie, mīlēja pat tie, kam ar skolu nebija darīšana. Viņš bija visiem tuvs. Kad skolas bērni stāstīja par savu skolas tēvu, tad viņu acis priekā un sajūsmā mirdzēja. Uz skolas tēva vārdiem atsaucās dažādos dzīves gadījumos, jo viņa vārdi bija neapgāžama patiesība, viņš bija lielākā autoritāte skolu zināšanu un dzīves gudrības aplokā, lielāka pat kā vecāku autoritāte. Pie viņa arī nāca dažādos dzīves gadījumos pēc padoma. Vecāki varēja sajust īstu greizsirdību, bet to viņi nedarīja, jo arī viņu acīs skolas tēvs bija autoritāte, kuru nevien respektē,

---

[26] **Tentelis, A.** Lai kalpojam Latvijai! *Sējējs*, Nr. 1, 1937, janv., 6.–7. lpp.

[27] Turpat, 5. lpp.

[28] Turpat, 7. lpp.

bet arī mīlē, ciena un apbrīno. [..] Ja mēs paraugāmies to skolotāju darbībā, kuri bija izpelnījušies skolas tēva vārdu vai kurus arī tagad sauc par skolas tēviem, tad viņi tiešām jo spilgti atšķīrās no citiem skolotājiem, kam šo vārdu nepiešķīra. Vispirms skolas tēvi bija saauguši, cieši saauguši ar savu skolu, bet nemazāk ar savu apkārtni – pagastu vai draudzi. Viņi dzīvoja savas apkārtnes dzīvi, labi zināja tās labās un ļaunās puses, zināja tās trūkumus un vajadzības un meklēja līdzekļus, kā ļauno novērst, trūkumos palīdzēt, kā labo veicināt un paplašināt, papildināt. [..]

Mums atliekas tikai vēlēties, lai katrā skolā būtu pa īstam skolas tēvam un ka katrs skolotājs censtos sirsnīgā nopietnībā, draudzībā un saderībā sasniegt šo kāroto mērķi. Tad mums nebūs ko baidīties par Latvijas nākotni, tā būs panākumu bagāta un baudīs pelnīti augstas kultūras valsts slavu."[29]

- **Audzināšana kā personības attīstības pamats**

A. Tenteļa paustais uzskats – audzināšanas darbu nedrīkst atstāt novārtā ne skolā, ne augstskolā. Būdams ministra amatā, viņš vairāk pievērsās audzināšanas jautājumiem skolā, bet dažos rakstos un runās atrodamas domas arī attiecībā uz augstskolu. Ir liecības, ka kopš augstskolas darbības pirmsākumiem Latvijā – Rīgas politehnikumā un Rīgas Politehniskajā institūtā (1862–1919) aizsāktās audzināšanas tradīcijas turpinājušās arī Latvijas Universitātē. Īpaša uzmanība tikusi pievērsta pilsoniskās apziņas stiprināšanai, tikumisko un estētisko jūtu attīstībai un fiziskās sagatavotības veicināšanai. To apliecina arī izglītības ministra A. Tenteļa ievadraksts akadēmiskajā laikrakstā "Universitas" 1936./1937. studiju gada sākumā: "Bet nevien par tiešo darbu gribu šeit runāt. Bez zinātnes mūsu Alma mater akadēmiskā jaunatnē veido arī raksturu, lai vēlāk drošu roku varētu darīt darbus, kas cels un stiprinās mūsu valsti un tautu. Dzīve prasa daudz pārbaudījumus, un pirmais no tiem ir strādāt vienotā domā un darbā, neaizmirstot veco ideālismu, kad universitātes beigušie meklēja vietu pārliecības, bet ne materiālā vai sabiedriskā stāvokļa dēļ. Pirmā vietā – izvēlētais un apzinātais ideālais darba lauks. Bieži šis ceļš liek lauzt materiālus šķēršļus un, varbūt, arī garīgu pretestību. Bet tas ir jāpārvar. Akadēmiskā pilsoņa darbam ir jābūt pašaizliedzīgam un krietnam, kas radītu vēlamas un augstas vērtības."[30]

Runājot par audzināšanas rezultātu – spēju kalpot Latvijai – izglītības ministrs tēlaini atgādina skolotājiem: "Nekad mēs pietiekoši skaidri un dziļi neaptversim, cik lielu uzticību skolotājiem dāvā vecāki, tauta un valsts. Viņi nodevuši skolotāju audzināšanā savu visdārgāko mantu, – vecāki – savus bērnus, tauta un valsts – savu nākotni. Un skolotājiem jāatbild par to, ko viņi no šī dārguma izveidos, vai mirdzošu, cietu dārgakmeni, vai nekur nederīgu bezveida gabalu;

---

[29] **Tentelis, A.** Skolas tēvs. *Sējējs*, Nr. 1, 1938, janv., 14.–17. lpp.

[30] **Tentelis, A.** Jaunu gadu sākot. *Universitas*, Nr. 8, 1936, 15. sept., 1. lpp.

vai jūsu audzēknis būs krietns un vērtīgs pilsonis, jeb nederīgs un kā kaitīgs no sabiedrības izslēdzams."[31]

Kā sasniegt vēlamo rezultātu, "lai – no skolām iznāktu stipri un cieti rakstura cilvēki, pozitīvi savos uzskatos un pārliecībā, disciplinēti savā dzīvē un uzstāšanās, krietni savā darbā"[32]? A. Tentelis norāda līdzekļus, kā to panākt: "Tāpēc izmantojat visus līdzekļus, kas jums skolā doti, izmantojat šim nolūkam reliģisko, lasāmo grāmatu, vēstures vielu, vingrošanu un visus citus priekšmetus. Lasāmā vielā nerādāt un neslavējat par ideāliem nenosvērtus, gļēvus, mīkstčaulīgus, nenormālus tipus, kaut arī tie daudzkārt izsauc mūsu līdzjūtību un nožēlošanu, jo tie nav ideāli. Rādāt veselus, krietnus, spēcīgus tipus, apgarojat tos ar savu dvēseles siltumu. Tāpat visnotaļ izmantojat vēstures vielu. Diezgan esam dzirdējuši, ka latvieši nekas neesot, nekādu kultūras darbu neesot darījuši, neko nespējot un arī nespēšot. Pienācis laiks atklāt pilnu patiesību, parādīt, ka latvietis savā vēstures gaitā daudz ko paspējis, radījis augstas kulturālas vērtības un rada vēl tagad."[33]

A. Tentelis daudzkārt uzsvēris vēstures stundu iespējas audzināšanā, tēvzemes mīlestības jūtu stiprināšanā un pašapziņas kāpināšanā, kā arī domu par ikviena skolotāja atbildību: ".. visiem skolotājiem kopā jāstrādā audzināšanas darbs, arī stundu skolotājiem, kas atnāk tikai uz dažām stundām, neviens nedrīkst no tā atteikties. Visiem kopā jāgādā arī par skolnieku disciplīnu, par viņu stāju. Neviens nedrīkst teikt: "es tagad neesmu dežurants» vai «es neesmu klases audzinātājs", vai "es neesmu skolas pārzinis". Bet skolotājs zināmā skolā jūs esat, tad arī kopā ar citiem jūs atbildat par savas skolas slavu; neviens tam neticēs, ka jums tur nebūtu nekādas darīšanas; jūs kopā ar citiem atbildat par kārtību skolā, par stāju, beidzot – par skolas darba rezultātiem un sekmēm. Jūs taču esat viena saime, jums ir viens darbs, viens pienākums. Jums visiem jāpieliek roka, kur vien varat ko labu darīt."[34]

- **Kā mācīt vēsturi**

Vēstures mācīšanai skolā A. Tentelis pievērsies jau 20. gs. 20. gados, kad pēc Izglītības ministrijas lūguma viņš recenzēja vēstures mācību grāmatas (1923.–1924. gadā – P. Dreimaņa, K. Dēķena, K. Melnalkšņa vēstures grāmatas), piedalījās vēstures stundās dažādās Rīgas vidusskolās, debatēja ar vēstures skolotājiem un referēja vēstures skolotāju kursos un apspriedēs. Visplašāk viņa vērojumi un norādījumi atspoguļoti referātā vidusskolas vēstures skolotāju

---

[31] **Tentelis, A.** Lai kalpojam Latvijai! *Sējējs*, Nr. 1, 1937, janv., 5. lpp.

[32] Turpat, 7. lpp.

[33] **Tentelis, A.** Lai kalpojam Latvijai! *Sējējs,* Nr. 1, 1937, janv., 6. lpp.

[34] Turpat, 7. lpp.

apspriedē 1924. gada 13. februārī.[35] Tur profesors parādās kā ieinteresēts domubiedrs, kurš prot taktiski aizrādīt, lietišķi norādīt uz trūkumiem.

Runājot par metodiku, Tentelis uzsver vispārzināmo patiesību, ka "tie paņēmieni ir visnoderīgākie, kas dod vislielākos un vislabākos rezultātus"[36]. Vērojot stundas, viņš ir uzkrājis interesantu pieredzi un atzīst, ka "katra metode ir laba, ja viņa ar vismazākām pūlēm noved pie vēlamā rezultāta", tāpēc Tentelis nepretendē uz pamācīšanu: "Vienam izdodas labi, lietojot vienus paņēmienus, otram citus. Tikai skolotājam vajaga vairāk mēģināties un neapmierināties ar to, kas viņam pašam vieglāk. Bieži tas, kas skolotājam vieglāk, ir bērnam daudz grūtāk. Skolēnam jābūt ir tam mērogam, pēc kā lai mēs savus paņēmienus vērtējam, ne mūsu pašu parocība. Viens tāds mērogs ir bērnu zināšanas. Tāpēc skolotājam būs raudzīties, ka bērns to, ko viņš zina, zinātu skaidri un noteikti. Neviena termina nebūs palaist garām, kuru visa klase noteikti nezina, un nevis terminu vien, bet arī faktu. Katrs fakts ir individuāls, tālab galu galā var būt tikai viens viņa formulējums. Daudzkārt nākas novērot šo ļaunumu: neskaidrību, nenoteiktību, un viņa cēloņi pa lielākai daļai meklējami pašā skolotājā un viņa pasniegšanas veidā, bieži vien vienkāršā nolaidībā, nevīžībā .."[37]

A. Tentelis mudina skolotājus mācīties citam no cita: "Un man šķiet, ka arī jums vajadzētu izlietot katru izdevību apmeklēt otra skolotāja stundas. Arī no sliktas stundas var mācīties un pie tam daudz, var būt vēl vairāk, kā no labas, jo tā modina daudz vairāk pārdomu, salīdzinājumu, gribu labot."[38]

Viens no būtiskiem ieteikumiem attiecas uz faktu apguvi: "Šeit vajaga stingras noteiktības, precizitātes. Tā jāprasa tiklab skolotājam pašam no sevis, kā arī no bērna. Skaidrs priekšstats rada skaidru domu."[39]

Izteikts pārmetums: "Dažs labs skolotājs nezina, kas ir viņa uzdevums katrā atsevišķā stundā. Gan viņš zina, par ko jārunā, bet kāpēc taisni par to un ne par citu, par to nav īstas skaidrības. Tas nāk, man šķiet, no tam, ka dažam skolotājam ir ļoti niecīgas vēstures zināšanas, jāšaubās, vai pat vairāk, kā mācības grāmatā."[40] Tentelis ir pārliecināts, ka "vēsturnieks bez vēstures grāmatām bibliotēkā, ar vienu mācības grāmatu vien, ir kā galdnieks, kas grib galdu taisīt ar

---

[35] **Tentelis, A.** Piezīmes par vēstures pasniegšanu Rīgas vidusskolās : (referāts nolasīts 13. febr. 1924. vidusskolas vēstures skolotāju apspriedē). *IMM*, Nr. 5, 1924, maijs, 595.–601. lpp.

[36] Turpat, 595. lpp.

[37] Turpat, 599. lpp.

[38] Turpat, 595. lpp.

[39] **Tentelis, A.** Piezīmes par vēstures pasniegšanu Rīgas vidusskolās : (referāts nolasīts 13. febr. 1924. vidusskolas vēstures skolotāju apspriedē). *IMM*, Nr. 5, 1924, maijs, 597. lpp.

[40] Turpat, 597. lpp.

cirvi vien."[41] Viņš pārmet tiem skolotājiem, kuri pārblīvē stundu ar informāciju, nenoskaidrodami, vai skolēni izprot būtību, saskata galveno: "Man bij izdevība dzirdēt vairāk tādu lekciju; par dažām man jāsaka, ka pats tās grūti sapratu, jo ar lielām pūlēm izlobīju, ko īsti lektors grib sasniegt. Pie tam man jāsaka, ka lektors man jauna nekā neteica, ko tad lai tur dara bērni, kam viss bij jauns? Vecākās klasēs jau var vēsturi sniegt lekcijas veidā, bet vienmēr vajaga apstāties pie centrāliem jautājumiem un izprašņāt, vai skolēni tiešām sapratuši. Citādi klasē būs maz panākumu, jo bērni ir gan spiesti klausīties, bet pārbaudīt, vai viņi ir pareizi dzirdējuši un sapratuši, to viņi paši nevar, jo nava nekādu līdzekļu. Ja jau stāsta to, kas mācīts grāmatā, neizceļot vienu vai otru vietu, tad arī nav nekādas nozīmes."[42]

Tentelis uzsver vēstures mācību priekšmeta lielo audzinošo vērtību un skolotāja autoritātes, sevišķi "zinātniskās autoritātes" nozīmi vēstures zināšanu apguvē. Viņa secinājums – ja vēstures skolotājam ir plašas zināšanas savā priekšmetā, ja viņam ir skaidrs katras stundas mērķis, ja viņš izmanto racionālus paņēmienus mācībās, tad ir nodrošināta arī autoritāte.

Atsaucoties uz vēstures avotiem, A. Viča un L. Adamoviča darbiem, profesors Tentelis ir devis savu vērtējumu arī Latvijas vēstures izpētei un latviešu izglītības vēsturei.

Rīgas Latviešu biedrības zinību komisijas sēdē 1932. gada 5. februārī A. Tentelis referēja par Latvijas vēstures izpēti: "Latvieši vēl maz piedalījušies savas vēstures pētīšanā. Tas tāpēc, ka agrāk 1) tam nebija praktiskas nozīmes un 2) visi arhīvi bija sveštautiešu rokās. Vācu pētnieki veikuši lielu darbu, tikai ne latviešu, bet savā labā. Viņi pētījuši savas tautas vēsturi Baltijā. Krodznieks lika pamatu patstāvīgai vēstures pētīšanai, kļūdams par mūsu vēstures tēvu. Jauns posms radās ar Latvijas Universitātes nodibināšanos, kas radīja lielu interesi kā par vispārējo, tā Latvijas vēsturi. Daudz darījis Kultūras fonds darbu izdošanas ziņā, bet visvairāk ārzemju arhīvu pētīšanā."[43]

Skolu vēstures un pedagoģiskās domas izpētē mūsdienās no jauna izvērtēta gan brāļu draudzes, gan baltvācu apgaismotāju, zviedru un cariskās Krievijas ietekme uz izglītības un grāmatniecības attīstību mūsu zemē, bet vēsturē paliek arī profesora un izglītības ministra A. Tenteļa viedoklis.

Augusta Tenteļa dzīvesdarbība liecina, ka viņš savu mūžu veltījis divām zinātnēm – vēsturei un pedagoģijai. Nozīmīgs ir bijis arī viņa veikums izglītības ministra amatā.

---

[41] Turpat, 597. lpp.

[42] Turpat, 599. lpp.

[43] Rīgas Latviešu biedrības zinību komisijas sapulču protokolu grāmata (1903–1932). *LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa.*

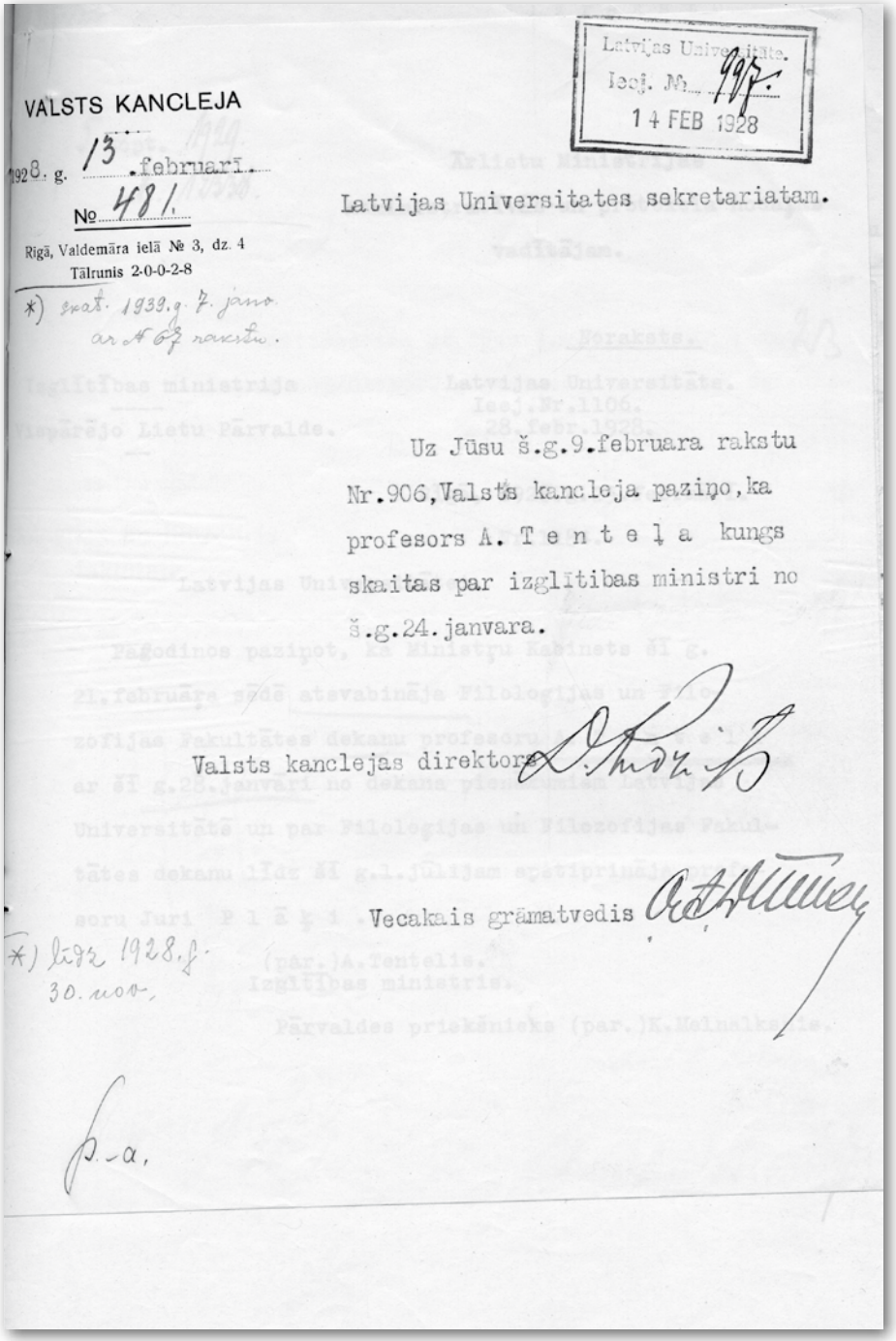

VALSTS KANCLEJA

1928. g. 13. februarī.

№ 481.

Rigā, Valdemāra ielā № 3, dz. 4
Tālrunis 2-0-0-2-8

*) skat. 1939. g. 7. janv. ar № 67 rakstu.

Latvijas Universitāte.
Ieej. № 997.
14 FEB 1928

Latvijas Universitates sekretariatam.

Uz Jūsu š.g.9.februara rakstu Nr.906, Valsts kancleja paziņo, ka profesors A. T e n t e ļ a kungs skaitas par izglītibas ministri no š.g.24.janvara.

Valsts kanclejas direktors

Vecakais grāmatvedis

*) līdz 1928. g. 30. nov.

p.-a.

LVVA, 7427. f., 13. apr., 1760. l., 22. lp.

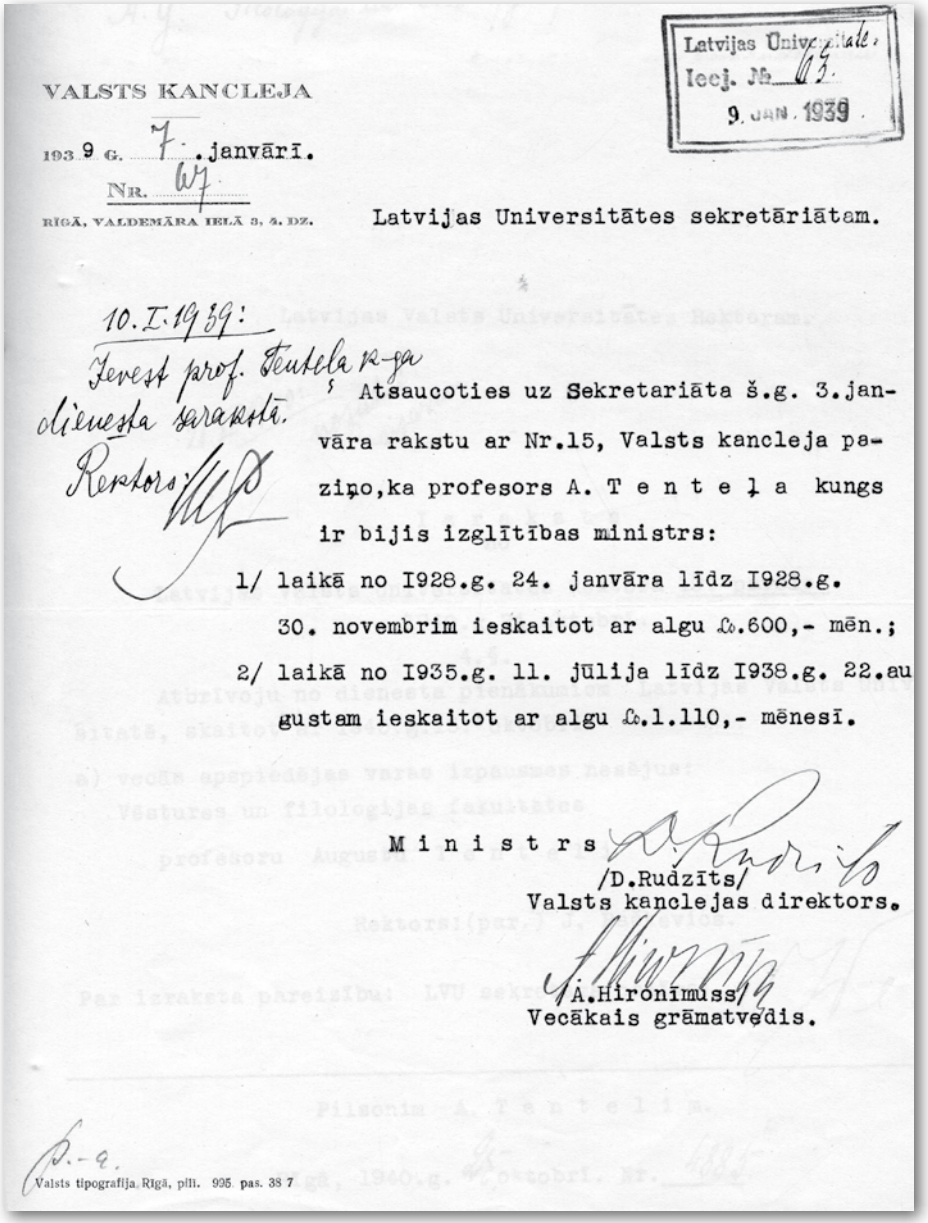

VALSTS KANCLEJA

1939 G. 7. janvārī.

NR. 67

RĪGĀ, VALDEMĀRA IELĀ 3, 4. DZ.

Latvijas Universitātes sekretāriātam.

Latvijas Universitāte, Iecj. № 63. 9. JAN. 1939

10. I. 1939:
Ievest prof. Tentela k-ga dienesta sarakstā.
Rektors:

Atsaucoties uz Sekretariāta š.g. 3.janvāra rakstu ar Nr.15, Valsts kancleja paziņo,ka profesors A. T e n t e ļ a kungs ir bijis izglītības ministrs:

1/ laikā no I928.g. 24. janvāra līdz I928.g. 30. novembrim ieskaitot ar algu Ls.600,- mēn.;

2/ laikā no I935.g. 11. jūlija līdz I938.g. 22.augustam ieskaitot ar algu Ls.1.110,- mēnesī.

M i n i s t r s
/D.Rudzīts/
Valsts kanclejas direktors.

/A.Hironīmuss/
Vecākais grāmatvedis.

p.-a.

Valsts tipografija, Rīgā, pilī. 995 pas. 38 7

LVVA, 7427. f., 13. apr., 1760. l., 51. lp.

Izglītības ministrs profesors A. Tentelis runā Jāņa Misiņa bibliotēkas atklāšanā 1928. gadā. No kreisās puses: A. Tentelis, J. Aberbergs-Augškalns, A. Andersons, J. Misiņš, K. Egle u.c. Fotogrāfija no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas datubāzes "Personu un vietu attēlu datubāze".

Izglītības ministra A. Tenteļa ģimene 1935. gadā. Fotogrāfija no
Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas datubāzes "Personu un vietu attēlu datubāze".

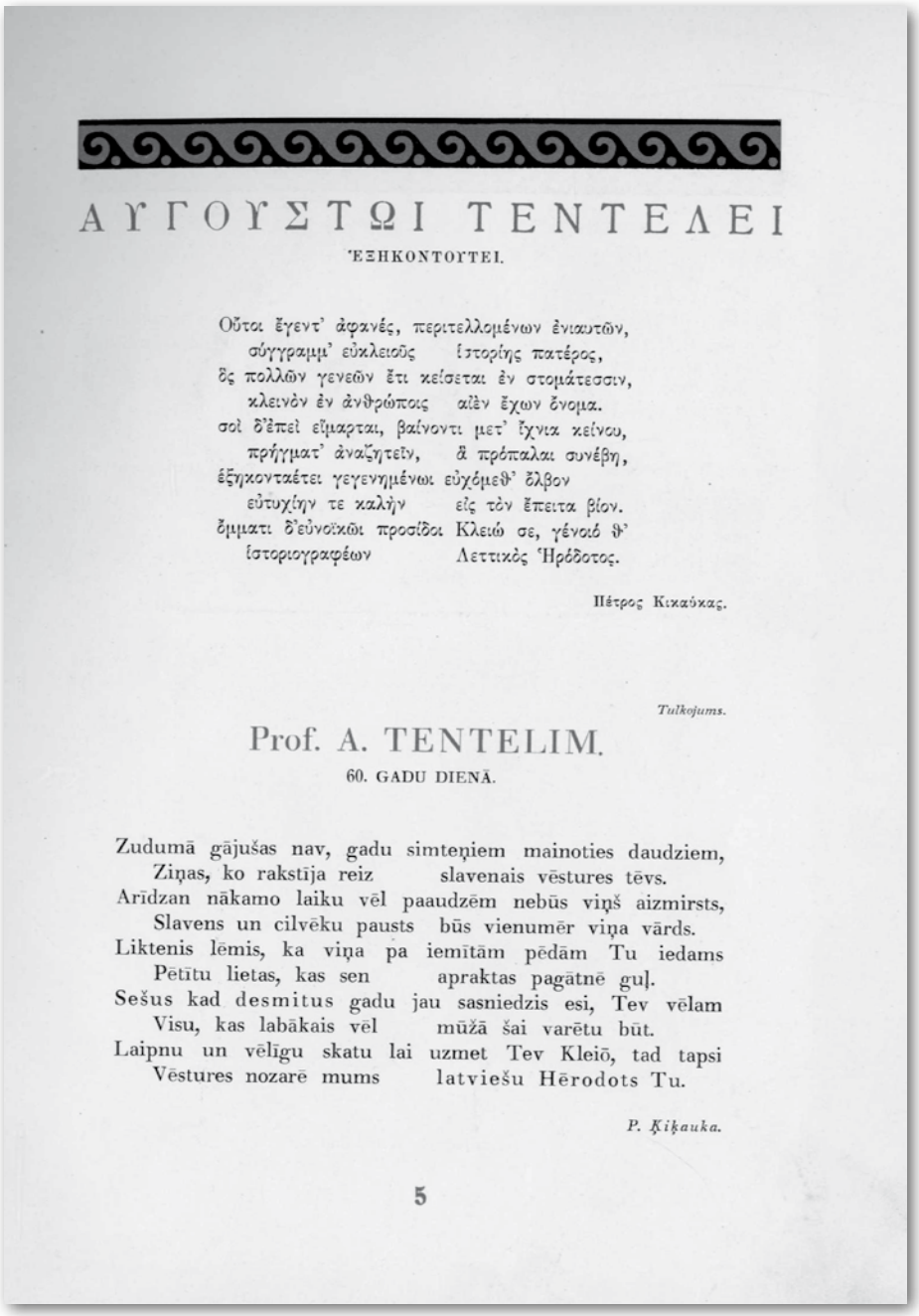

ΑΥΓΟΥΣΤΩΙ ΤΕΝΤΕΛΕΙ

ΈΞΗΚΟΝΤΟΥΤΕΙ.

Οὗτοι ἔγεντ' ἀφανές, περιτελλομένων ἐνιαυτῶν,
σύγγραμμ' εὐκλειοῦς ἱστορίης πατέρος,
ὃς πολλῶν γενεῶν ἔτι κείσεται ἐν στομάτεσσιν,
κλεινὸν ἐν ἀνθρώποις αἰὲν ἔχων ὄνομα.
σοὶ δ'ἐπεὶ εἵμαρται, βαίνοντι μετ' ἴχνια κείνου,
πρήγματ' ἀναζητεῖν, ἃ πρόπαλαι συνέβη,
ἑξηκονταέτει γεγενημένωι εὐχόμεθ' ὄλβον
εὐτυχίην τε καλὴν εἰς τὸν ἔπειτα βίον.
ὄμματι δ'εὐνοϊκῶι προσίδοι Κλειώ σε, γένοιό θ'
ἱστοριογραφέων Λεττικὸς Ἡρόδοτος.

Πέτρος Κικαύκας.

Tulkojums.

Prof. A. TENTELIM.

60. GADU DIENĀ.

Zudumā gājušas nav, gadu simteņiem mainoties daudziem,
Ziņas, ko rakstīja reiz slavenais vēstures tēvs.
Arīdzan nākamo laiku vēl paaudzēm nebūs viņš aizmirsts,
Slavens un cilvēku pausts būs vienumēr viņa vārds.
Liktenis lēmis, ka viņa pa iemītām pēdām Tu iedams
Pētītu lietas, kas sen apraktas pagātnē guļ.
Sešus kad desmitus gadu jau sasniedzis esi, Tev vēlam
Visu, kas labākais vēl mūžā šai varētu būt.
Laipnu un vēlīgu skatu lai uzmet Tev Kleiō, tad tapsi
Vēstures nozarē mums latviešu Hērodots Tu.

P. Ķiķauka.

5

P. Ķiķaukas veltījums prof. A. Tentelim 60 gadu jubilejā.
Publicēts "Senatne un Māksla" Nr. 4 (1936).

Ministru kabineta locekļi Brīvdabas muzejā pie Latgales senās dūmu istabas 1935. gada 17. jūlijā. No kreisās: V. Gulbis, J. Balodis, K. Ulmanis, P. Kundziņš, F. Balodis, A. Bērziņš, H. Apsītis, B. Einbergs, A. Tentelis. Fotogrāfija no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas datubāzes "Personu un vietu attēlu datubāze".

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa sagaidīšana Daugavpilī 1936. gada 7. novembrī. Fotogrāfija no privātkolekcijas.

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa sagaidīšana Daugavpilī 1936. gada 7. novembrī.
Fotogrāfija no privātkolekcijas.

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa sagaidīšana Daugavpilī 1936. gada 7. novembrī.
Fotogrāfija no privātkolekcijas.

Pirmā Baltijas vēsturnieku konference

Rīgā, 16.—20. VIII. 1937.

Runas un referāti

Rīgā, 1938.

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa ievada runa "Pirmā Baltijas vēsturnieku konferencē" 1937. g. 16. augustā. Publicēts "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts" Nr. 9 (1937, sept.).

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa konferences ievada runa 16. VIII./1937.

Excellentissime Domine, Rei publicae nostrae Princeps, domini ministri, congressus historicorum viri eruditissimi.

„Rerum gestarum voces agnoscite" Praeses Excellentissimus Rei publicae nostrae et magistris historiae dixit olim et omnibus aliis, qui curam habent patriam atque populum nostrum excolendi; dixit enim ille historiam, quae populi factorum et gestorum magistra est, et praesentis et futuri temporis cognitioni maxime valere. Dicenda haec et hodierno die, quo nationum tredecim repraesentantes viri doctissimi atque eruditissimi undique convenerunt, rerum gestarum voces et praecipue eas, quae tacite subaudiendae sunt, necnon et magnas et late tonantes consequi paratissimi. Exaudiverunt enim voces illas, comprehensasque tenere studuerunt, contentumque earum prosecuti sunt. Hoc igitur die et sequentibus summa cum contentione, quae orae maris Baltici eiusque accolarum gentium historia sit, studiis paratissimi sunt contendere; inter omnes si constat problemata plurima solutionis difficillimae unicuique harum gentium solvenda esse, non tamen disiunctae gentes illae semper fuerunt eorumque relationes mira cum varietate inter se connexae sunt, qua de causa tanta moles quaestionum, quae his nationibus extra vitam domesticam evenerant, viribus unitis solvenda esse satis cognitum est. Haec enim problemata, hae enim quaestiones non unius hominis necnon et unius generationis hominum sunt. Quamvis et labore summo niti volet populus res gestas suas describendo easque disceptando et historias cum populi tum regionis suae maxime ediscere eniteat, numquam sine labore historicorum aliorum res usque ad finem deducta erit: virorum ordinis historicorum collaboratio cordialis, sincera amicitia, rerum auditio communis et consensus eorumque congressus atque disputationes creberrimae necessariae videri oportet; nobis et dierum harum haec est causa efficiens. Initium ceperunt dies illi e consensu et condisputationibus Sueciae necnon et Latviae historicorum. Enucleatum erat eorum e colloquiis dierum illorum historicorum Balticorum multis de causis primam organizandi facultatem faciliorem fore Rigae, in sede Principis Rei publicae nostrae, cuius Princeps Excellentissimus eiusque administratio gratissimo cum animo hanc opinionem effici maxime voluit conventusque huius nostri Protector Summus benigniter factus est. Instituti Historici Latviae auctoritas atque Universitatis Latviae collaboratio res ad bonum eventum adduxerunt; erat denique et virorum eruditissimorum e populis terrisque mari Baltico adiacentibus, qui invitati erant, maximus consensus — videre potestis, quam maximo numero convenerunt et adsunt historici et hospites nostri.

Commissionis, quae organizando occupata erat, in nomine gratias maximas agimus Excellentissimo Principi Rei publicae nostrae administrationique eius, qui potestatem nobis dedit dierum horum habendorum; gratias itidem ago maximas et populorum et terrarum externarum viris doctissimis administrationibusque, quae et auctores rerum publicarum suarum conventui hoc ut adessent, miserunt expositionibusque nostris exemplaria rarissima ex archiviis exhausta permiserunt.

Gratias ago et iis, qui relationibus suis congressum hunc ornare voluerunt iisque, qui factis suis ad eventum optimum eum duxerunt.

Rogo et precor, Rei publicae nostrae Excellentissime Princeps, ut dierum congressus nostri historicorum initia facere grato animo velis.

Izglītības ministra prof. A. Tenteļa ievada runa "Pirmā Baltijas vēsturnieku konferencē" 1937. g. 16. augustā. Publicēts "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts" Nr. 9 (1937, sept.).